

Çolpon Tursunovna BAEKOVA *

Sayın Sempozyum katılımcıları,

Her şeyden önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin 45. Yıldönümünü nedeniyle Türk meslektaşlarımı, Türk Anayasa Mahkemesi yargıçlarını ve Başkan Bn. Tülay TUĞCU'yu kutlamaktan ne kadar memnun olduğumu söylemek isterim.

Hepimiz, insanlık tarihi içerisinde sürekli olarak iyi bir hayatın peşinde koşma ve hayatın tüm alanlarında insanların bir arada var oluşunun uyumunu sağlama sürecinde olduğumuzu biliyoruz.

Tarihin gösterdiği gibi, eğer 19. yüzyıl, devlet kuruluşları bakımından parlamentolar yüzyılı idiye, o zaman 20. yüzyıl Anayasa yargısının yüzyılı olur.

İkinci Dünya Savaşından sonra Anayasa Mahkemesi kurulmasının, modern, demokratik devletin Anayasası'nın vazgeçilmez koşulu olduğunu hatırlamak yeterlidir. Tüm Avrupa ülkeleri anayasal reformların yolunu izledi ve 1990'lı yılların başından itibaren sosyalist bloğun çökmesinden ve S.S.C.B.'nin yıkılmasından sonra bu süreç, demokratik olma amacıyla, kendi Anayasalarını kabul eden tüm sosyalizm sonrası ülkeleri içermektedir.

Gerçekten, bu ülkelerde birer birer oluşan Anayasa Mahkemeleri, hukuk ve tarihi geleneklerin standartları ile teori ve anayasa yargısı prosedürünün standartları ve çalışma yöntemleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Onların çalışma faaliyeti faktörleri büyük çapta değişkenlik göstermektedir.

Örneğin:

* Kırgızistan Anayasa Mahkemesi Başkanı

- Bir Anayasa Mahkemesi kadrosu oluşturma - özellikle profesyonelden farklı politik grupların ve sosyal düzeylerin temsilinin kabulüne kadar;
- Denetleme sorumluluğunun gerçekleştirilme fonksiyonu - ilk denetlemeden sonraki denetime kadar;
- Söz konusu davaların doğası - vatandaşların anayasal dilekçesinden sadece istisnai davalarda Anayasa'ya aykırı faaliyet hakkında hukuki soruşturmaya kadar;
- Aleniyet - aleniyetin parlaklığından ve görüş ayrılığı ihtimalinden layihaların mahremiyetini koruma ve gizli toplantıya kadar;
- Anayasal denetimin devam ettirilmesi - soyut yasal düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemeden, gelenek hukuku yargısındaki hukuki soruşturmaya uygun olarak, somut davada onun Anayasa'ya uygunluğu hakkında bir karar vermeye kadar; olgun demokrasi tecrübesiyle Anayasa Mahkemeleri, Anayasa Yargısının fonksiyonlarını kabul edilebilir sınırlarda, diğer devlet kuruluşlarının otoritesine zorla girmeyerek, gerçekleştirirler, ama bir diğer "yeni", zaman zaman çok basiretli olmayarak, şu anki otoriteye ters düşer vs.

Yine de, Anayasa Mahkemeleri, "yeni olanlar" hep deneyim alışverişine yönelik baskı yaptıkça olgunlaşırlar ve bir kişinin ve bir vatandaşın hak ve özgürlüklerine saygının Anayasal prensibinin gerçekleşmesinde demokrasi prensipleri birliğine ve ortak standartlara uygun olarak, Anayasallığın ortak varsayımlarıyla tutarlı olarak, birleştirilmiş teorik temel oluşturmaya çalışarak, mümkün oldukça yargı hukukunu birleştirirler.

Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, yeni demokrasinin gereklerini yerine getirerek Kırgızistan'daki koşullar için çaba sarf etmektedir.

Oluşum yolundaki güçlüğü rağmen, Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin faaliyetlerinde hem yasama organı, hem de yürütme organı için Anayasa'nın öncülüğünü, anayasal kuralların yargısal yükümlülüğünü ve yasaları kabul etmede tekdüzeliği sağlamayı amaçlaması önemlidir. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Devlet otoritesinin tüm kuruluşlarının istisnasız tamamını, kişinin üstün değerinde ve Devletle tüm ilişkilerinde haklarda eşit olduğu Anayasa'nın liderlik prensibini kesin olarak izlemeye yönlendirerek, Anayasa'ya aykırı kanunlara ve kuralcı hukuki

tasarruflara karşı çıkar; bugün kişi, eskiden olduğu gibi, önemsiz, işe yaramaz biri ve Devlet'in faaliyetinde bir nesne değildir.

Tüm Anayasa Mahkemelerinin hukuk karşısında vatandaşların temel haklarını nasıl temin etmeleri gerektiği, onları zayıflatmama ve sosyal ve ulusal çıkarlara zarar vermeme gibi keskin bir misyonla karşı karşıya olmaları gibi, Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi de Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'nın liderliğini birleştirme hakkını saklar.

Şunun farkına varmaktayız ki Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın koruyuculuğu görevini yerine getirir ve Anayasal otorite sınırlarını aşmayarak, herhangi bir kanun ve kuralcı hukuki tasarrufların Anayasa ile uygunluğunu doğrulama fonksiyonunu yürütür.

Yargılama yöntemlerini tayin etme hakkı vardır ve sadece hukuk insanlarının inisiyatifinde bir davaya bakar, kanun bulundurur; kararlarımız bastırılır ve kasta kısıtlama getirilir. Çünkü Devlet otoritesinin farklı kuruluşları onları sevindirmez ve çoktan Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin rakiplerini meydana çıkartır ki bunlar, vaziyet demokrasi kurumunu tasfiye etmeyi gerektirdiğinde görmemezlikten gelir. Devlet bütçesinin az kaynaklara sahip olup olmadığını ya da çok fazla olmayan hukuki davaları veya onları Yüksek Mahkeme'ye katma gerekliliğini ve Kırgızistan'ın hukuk sistemini ABD'nin imajı ve benzerine dönüştürmeyi düşündüğümüzü açıklar. Aynı zamanda kanun halinde toplanmış ya da Avrupa kıtasındaki ülkelere özgü hukuk sisteminin kendi özellikleri olduğu ve de kendi tarihi ve gelenekleri olan Anglo-Saxon hukuk sistemiyle ilgisi olmadığı gerçeği önemsenmez ve Anayasa Mahkemesi'nin varlığının Devlet otoritesinin tüm kuruluşlarında Anayasa'ya aykırı beyanları engellediği gerçeği göz önünde bulundurulmaz.

Vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin koruyucusu olarak Anayasa Mahkemesi'nin koruyucu fonksiyonu alanında vatandaşlarımızın olumlu konumundan burada söz etmek gerekir.

Kuramsal olarak, Devlet kişinin yasal hak ve özgürlüklerini serbestçe başkalarıyla uyum bazında gerçekleştirdiği koşulları temin etmek zorundadır ve ihlal hallerinde, Anayasa Mahkemesi taahhütlerini onların korunmasıyla karşılamak mecburiyetindedir. Maalesef, biz bu koşullardan uzak bulunmaktayız.

Bunun objektif nedenleri vardır; ülke tamamen geçiş döneminde olduğu için gelişim ile ilgili hastalıklar, yeni politikanın bileşen parçaları olan bu yeni olayları anlama çabasının süreçleri bulunmaktadır.

Örneğin, özel mülkün söz konusu edilmesinden önce, Anayasa şu ara mülkün sosyal fonksiyonunu, Mülk Yasasını beyan eder ve de toplumun ekonomik hayat düzenini temel prensibi olarak gören ve Anayasa Mahkemesi'nin koruması altında olan iş girişimleri serbestliği hakkıyla onu ayrılmaz bir biçimde bağlar.

Bunların arasında bir bütün olarak, tüm temel prensipler vardır; Demokrasi toplumunun kalbinin altını çizerek, beyan edilir ve korunurlar.

Kuvvetler ayrılığı prensibinin gerçekleştirilmesine ve anayasal devletin prensiplerinin korunmasına yönelmiş Anayasa Mahkemesi'nin kararları hiç de az bir öneme sahip değildir.

Bu dava kategorilerinde bir karar vererek, Anayasa Mahkemesi, Anayasa tarafından konan otorite sınırları içinde yasama ve yürütme gücüyle vazifesini yerine getirmeyi temin ederek, stabilize eden rolünü gerçekleştirmek için çalışır. Devlet otoritesi ile çalışma işbirliği ve koordinasyonunu koruyan yürütme ve yargı kuvvetlerinin ayrılması mekanizmasını bozmamak için ertelenmek zorunda olan kararları vermenin sonuçlarının tüm hukuki sorumluluğunu yargıçlar anlamaktadırlar.

Yetkimizde söz konusu olan tüm alınan kararların Mahkememiz tarafından tam olarak anlaşılması ve daha iyi algılanması sağlanırsa, Anayasa Mahkemesi'nin faaliyetinin aleniyeti ve davaların mütalaasının açıklığı, Anayasa Mahkemesi'nin çalışmasının herkesin anlayacağı şekle sokulmasını teşvik eder.

Bu arada Anayasa Mahkemesi'nin artan popülaritesi, Devlet otoritesinin diğer temsilcileri açısından iyi duygular uyandırmamaktadır. 15 yıl boyunca Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'na referandumla dört değişiklik ve ekleme getirilmiştir ve her defasında Kırgızistan'daki Anayasa Mahkemesi'nin varlığı hakkında bir soru ortaya atılmıştır. 2006'nın Kasım ayında "Anayasa'nın yeni biçimi hakkında" bir kanun kabul edildi ve 30 Aralık'ta bu kanun iptal edildi ve "Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın yeni biçimi hakkında" bir kanun kabul edildi. Doğal soru ortaya çıkıyor-kusursuzluğun sonucu nerededir? Cevap

aşağıdadır. Sonuçta, 5 Mayıs 1993 Anayasası'na uygun olarak, Anayasa Mahkemesi aşağıdaki otoriteye sahip idi:

1. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası ile çelişirlerse, kanunları ve diğer düzenleyici hukuki tasarrufları Anayasa'ya aykırı ilan ederdi;
2. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın etkisini, kullanımını ve yorumunu ilgilendiren tartışmalara karar verirdi;
3. Kırgızistan Cumhuriyeti Başkanı seçimlerinin geçerliğini belirlerdi;
4. Kırgızistan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi'nin, Anayasa Mahkemesi'nin yargıçlarının olduğu kadar Kırgızistan Cumhuriyeti Başkanı'nın görevden alınmasını ilgilendiren bir karar çıkartırdı;
5. Yerel mahkemelerin hâkimlerinin cezai takibatına onay verirdi;
6. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'nda yapılan değişiklikler ve eklemeler hakkındaki konuları ilgilendiren bir karar çıkartırdı;
7. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası ile çelişen yerel özerk kuruluşların kararlarını iptal ederdi;
8. Siyasal partilerin, sosyal ve dinsel örgütlerin faaliyetinin anayasallığını ilgilendiren bir karar verirdi.

Ve bugün Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi:

1. Eğer Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası ile çelişirse kanunları ve diğer düzenleyici hukuki tasarrufları Anayasa'ya aykırı ilan eder;
2. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'nın etkisini ve kullanımını ilgilendiren tartışmalara karar verir;
3. Kırgızistan Cumhuriyeti Başkanlık seçimlerinin geçerliğini belirler;
4. Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'nın projesi hakkındaki meseleleri, şu anki Anayasa'ya yapılan değişiklikler ve eklemeler ve Anayasa'nın yeni basımı hakkındaki kanunu belirler;
5. Siyasal partilerin, sosyal ve dinsel örgütlerin faaliyetinin anayasallığını ilgilendiren bir karar verir.

Sözün açık bir şekilde devam ettiği gibi - temel koruyucu fonksiyonları azaltmaktan ötürü yorumlar lüzumsuzdur.

Ayrıca, yaklaşık altı ay boyunca Parlamentomuz, Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin yargıçlarının seçimleri hakkındaki sorunun üzerinde düşünmekten kaçınmaktadır, şimdi dokuz yargıçtan altısı mevcuttur, yeterli çoğunluğun bulunmaması nedeniyle, Anayasa Mahkemesi'nin faaliyeti felce uğramaktadır. Sonuçta, anayasal reform sorununda resmi politikacılarla mutabık olmayan kişilerin tekrar tekrar toplu mitinglerini kışkırtarak, bu sorun ülkede geniş ölçüde tartışılmış olmasına rağmen, Kırgızistan Cumhuriyeti Anayasası'nda yapılan değişiklikler ve eklemeler hakkında Anayasa Mahkemesi, hukuki tasarrufun benimsenmesinin anayasal prosedüründen hariç tutuldu.

Böyleyken bile, şunu öne sürerim ki Parlamento, kısa süreli olan anayasa yargısının faaliyetinin, Devletimizin sürekli ihtiyaç duyduğu anayasal istikrarın garantisi olduğu gerçeğinin tam bir sorumlulukla farkında değildir.

Netice olarak şunu söylemek isterim ki hepimiz tüm insanlık değerlerini ve refahını ortak bir şekilde hedefleyen, değişen tek bir dünyada yaşıyoruz.

İnsanların bin yıllık çabalarıyla oluşan, kişinin hakları alanındaki tüm insanlık standartları için ortak olan demokrasi değerleri ve prensiplerinin sınırları yoktur ve nerede yaşarsak yaşayalım, onlar insanlığın ortak mülkü ve her insana doğru hızla ilerleyen ortak amaçtır. Her bir ülkenin öncüleri için, benim vatandaşlarım için bu amaçtaki yolda, çoktan bu yoldan geçmiş olan hemfikir insanların anlayışıyla, tasvibiyle ve desteğiyle karşılaşmak gereklidir; bu yüzdendir ki organizatörlere sempozyuma katılma daveti için teşekkürlerimi ifade etmek isterim ve hiç şüphe yok ki bu Sempozyum deneyimimizi zenginleştirir ve güçlüklerin üstesinden gelmemize yardım eder.

Bir kez daha Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin tüm yargıçlarını yıldönümünden ötürü kutlamak isterim, size büyük başarı, sağlık, refah ve dünyada barış dilerim! Teşekkür ederim.